

Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-2023

Cynnwys

	Tudalen
1. Cyflwynad.....	1
2. Crynodeb o'r sefyllfa bresennol a'r heriau.....	2
3. Beth hoffem ni ei weld?.....	4
3.1 Maes Blaenoriaeth 1 – Iaith y teulu.....	5
3.2 Maes Blaenoriaeth 2 – Iaith dysgu.....	8
3.3 Maes Blaenoriaeth 3 – Iaith gwaith a gwasanaeth.....	12
3.4 Maes Blaenoriaeth 4 – Iaith y gymuned.....	15
3.5 Maes Blaenoriaeth 5 – Ymchwil a thechnoleg – gosod y seiliau cywir.....	18
4. Gweithredu'r Cynllun Hybu.....	20

1. Cyflwyniad

Mae Safon 145 o Safonau'r Gymraeg, a osodwyd ar y Gyngor Gwynedd yn unol ag Adran 44 **Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011** yn gosod disgwyliad ar y Cyngor i lunio strategaeth 5 mlynedd fydd yn dangos sut yr ydym yn bwriadu mynd ati i hybu'r Gymraeg ac i hwyluso defnyddio'r Gymraeg ar draws y sir.

Mae gan Gyngor Gwynedd hanes hir o hybu a gwarchod yr iaith fel cyfrwng cyfathrebu naturiol ei wasanaethau. Rhoir lle amlwg i'r Gymraeg yng nghynlluniau strategol y Cyngor, ac mae Polisi Iaith y Cyngor hefyd yn nodi ein hymrwymiad drwy ddatgan y rhoir cyfrifoldeb ar **holl** Swyddogion ac Aelodau'r Cyngor i hyrwyddo'r Gymraeg ym mhob rhan o'u gwaith.

Mae **Cynllun y Cyngor 2018-2023** yn nodi mai un o'i amcanion llesiant yw sicrhau bod holl drigolion Gwynedd yn cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Nid hon yw strategaeth iaith gyntaf y Cyngor, gan fod Strategaeth Iaith Gwynedd (fersiwn ddiweddaraf 2014-2018) wedi bod yn gosod y flaenoriaeth a'r sylfaen ar gyfer gwaith Hunaniaith, y fenter iaith sydd yn gweithredu fel rhan o Uned Iaith y Cyngor, ers rhai blynyddoedd. Mae'r strategaeth hon felly yn nodi'r cyfleoedd presennol ar gyfer hybu a chynyddu defnydd o'r Gymraeg fel rhan naturiol o fywyd dyddiol yn y sir ac yn adlewyrchu ymrwymadau ehangach y Cyngor yng nghyswllt y Gymraeg, mewn sawl maes megis addysg, cynllunio a gwasanaethau cymdeithasol a gofal¹, a chan ategu'r blaenoriaethau a nodir yng **Nghynllun y Cyngor a Chynllun Llesiant Gwynedd a Môn**.

Bydd y Strategaeth hefyd yn dangos cyfraniad Gwynedd tuag at **Strategaeth Iaith Llywodraeth Cymru, Cymraeg 2050**, sydd yn gosod y nôd o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru erbyn 2050.

Bydd gweithrediad a llwyddiant y Strategaeth yn ddibynnol ar gydweithio rhwng nifer o bartneriaid, yn gyrrff cyhoeddus ac yn grwpiau cymunedol, er mwyn mynd i'r afael â'r heriau a'r rhwystrau amrywiol sydd yn wynebu'r Gymraeg ar draws y sir.

¹ Fframwaith strategol olynol Mwy na Geiriau.... ar gyfer gwasanaethau Cymraeg mewn iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol

<http://gov.wales/topics/health/publications/health/guidance/words/?lang=cy>

2. Crynodeb o'r sefyllfa bresennol a'r heriau

2.1 Ystadegau allweddol

Yn ôl cyfrifiad 2011, mae 65.4% o boblogaeth Gwynedd yn gallu siarad Cymraeg.

Gwelwyd cynnydd yng nghanran y siaradwyr Cymraeg yn rhai ardaloedd o Wynedd, gan gynnwys Waunfawr, Ogwen, Y Groeslon, Llanbedr, Corris/Mawddwy, a gwelwyd cynnydd yn ôl dros y trothwy 70% yn ward Clynnog.

Ond gwelwyd gostyngiad yn gyffredinol yn nifer y wardiau lle mae dros 70% o'r boblogaeth yn gallu siarad Cymraeg, gyda 39 allan o 71 ward ar ôl yn ôl cyfrifiad 2011.

Gwelwyd y cwmp mwyaf yng nghanran y siaradwyr yn y grŵp oedran 65+, a'r cynnydd mwyaf ymysg y trigolion 'fengaf un, yn y grwpiau oedran 3-4 oed (70.9% i 73.0%) a 5-15 oed (91.8% i 92.3%), sydd yn awgrymu bod y gwasanaethau blynyddoedd cynnar a'r system addysg yn gwneud gwaith da o osod sylfeini cadarn i'n plant a phobl ifanc yn eu gallu a'r defnydd o'r Gymraeg.

2.2 Crynodeb o'r heriau

Er mwyn i ni allu canfod cyfleoedd i gynyddu defnydd o'r Gymraeg ac i gynyddu nifer y siaradwyr, mae angen i ni hefyd allu cydnabod yr heriau a'r rhwystrau sydd yn atal hynny. Mae angen i ni allu adnabod yr ardaloedd o'r sir, neu'r rhannau o fywyd, lle mae pobl yn defnyddio llai o'r iaith yn eu bywyd dyddiol, a deall pa ffactorau sydd yn gallu effeithio ar ddefnydd personol unigolyn o'r iaith.

Yn sicr ddigon, cael pobl i ddefnyddio'r sgiliau a'r gallu sydd ganddyn nhw i siarad Cymraeg, a hynny mewn cymaint â phosib o gyd-destunau, yw'r ffactor bwysig i ffyniant yr iaith yng Ngwynedd.

Er mwyn gallu annog y defnydd hwnnw, mae angen ystyried effaith yr heriau, a sut y gallwn fynd i'r afael â nhw er mwyn cynyddu'r cyfleoedd i bobl ar draws y sir ddefnyddio ac arddel yr iaith o ddydd i ddydd.

- **Heriau daearyddol:**

Gwahaniaethau yn nifer a chanran y siaradwyr ar draws y sir, a'r amrywiaeth swyddi/gwasanaethau sydd ar gael mewn rhai ardaloedd gwledig yn golygu bod angen atebion ac ymyraethau gwahanol er mwyn gwarchod y Gymraeg.

- **Symudoledd a mudo:**

Pobl ifanc yn symud allan o'r ardal i chwilio am waith a llai o deuluoedd yn symud i mewn i rai ardaloedd - rhai gwledig yn enwedig - oherwydd diffyg gwasanaethau. Nifer sydd yn symud i mewn i ardaloedd o ardaloedd eraill a thu hwnt i Wynedd yn creu newidiadau demograffig.

- **Trosglwyddo'r iaith o fewn y teulu:**

Teuluoedd ddim yn trosglwyddo'r iaith i'w plant gan arwain at golli'r Gymraeg fel iaith y cartref.

- **Colli nifer siaradwyr ar ôl 16 oed:**

Dim dilyniant cadarn o ddefnydd wrth adael addysg a phobl ifanc yn rhoi'r gorau i ddefnyddio'r iaith wrth fynd mewn i fyd gwaith ac yn eu bywyd cymdeithasol fel oedolion.

- **Statws y Gymraeg fel iaith busnes:**

Dim defnydd digon amlwg o'r Gymraeg gan fusnesau

- **Cyfleoedd a chefnogaeth i ddysgwyr:**

Nifer o newydd-ddyfodiad sydd ag awydd i ddysgu ond yn ei chael yn anodd oherwydd diffyg cyfleoedd amserol a hwylus.

- **Dylanwad technoleg:**

Technoleg yn chwarae rôl gynyddol amlwg ym mywydau pobl, ac yn enwedig felly pobl ifanc. Diffyg adnoddau a datblygiadau cyfrwng Cymraeg yn golygu bod dylanwad y Saesneg yn cynyddu ar fywydau dydd i ddydd.

- **Hyder unigolion yn eu gallu a'u sgiliau:**

Diffyg cyfleoedd i ddefnyddio'r iaith yn rheolaidd wrth gymdeithasu ac anawsterau wrth ddefnyddio gwasanaethau Cymraeg yn gallu arwain at ddiffyg hyder ac at lai o ddefnydd.

3. Beth hoffem ni ei weld?

Ein dymuniad yn y tymor hir yw gweld canran siaradwyr Cymraeg Gwynedd yn dringo yn ôl at y ffigwr o 70%, a'r ganran yn cael ei chynnal uwchlaw hynny yn y cadarnleoedd.

Mae ein cyfundrefn addysg lwyddiannus eisoes yn golygu bod 92% o blant 5-15 oed Gwynedd yn gallu siarad Cymraeg. Yr her i ni yw cael y 92% yma i barhau i ddefnyddio'r Gymraeg.

Ein blaenoriaeth ar gyfer cyfnod cyntaf y cynllun hwn, yn arwain at y Cyfrifiad nesaf yn 2021, felly, fydd cynyddu'r cyfleoedd ar gyfer defnyddio'r Gymraeg, ar gyfer magu hyder unigolion nad ydynt yn ystyried eu hunain yn siaradwyr Cymraeg, ac hefyd edrych ar gyfleoedd fydd yn ein helpu i gadw pobl ifanc yn ein cymunedau.

Wrth weithio tuag at y cynyddu yn y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, felly, dyma yr hoffem ei weld:

- Teuluoedd sydd yn gweld gwerth i'r iaith ac yn ei defnyddio fel iaith y cartref.
- Ysgolion a sefydliadau addysgol sydd yn rhoi bob cefnogaeth ac anogaeth i ddatblygu siaradwyr Cymraeg hyderus.
- Plant a phobl ifanc sydd yn gweld gwerth i'r iaith fel sgil ar gyfer eu bywyd ac fel cyfrwng adloniant a chymdeithasu ac sydd yn ei defnyddio ym mhob rhan o'u bywyd.
- Sefydliadau a chyrrff sydd yn cynnig gwasanaethau Cymraeg yn gyson ac yn safonol.
- Sector busnes sydd yn rhoi gwerth a statws i'r iaith ac sy'n deall bod y Gymraeg yn sgil ac yn adnodd wrth recriwtio.
- Y Gymraeg yn gyfrwng iaith naturiol wrth ddatblygu a defnyddio technoleg.
- Grwpiau cymunedol yn cael eu cefnogi i gynnal y Gymraeg fel cyfrwng cyfathrebu naturiol ac i sicrhau bod pobl o bob cefndir ieithyddol a chymdeithasol yn cael eu cynnwys mewn gweithgarwch cymunedol.
- Y Gymraeg yn cael lle blaenllaw gan y Cyngor mewn cynlluniau economaidd, tai a chynllunio yn lleol er mwyn sicrhau bod unrhyw gynlluniau a datblygiadau yn cyfrannu yn gadarnhaol at ymdrechion i ddiogelu'r iaith yn ein cymunedau.
- Trigolion sydd yn hyderus wrth ddefnyddio'r Gymraeg ac yn dangos agwedd gadarnhaol ac ewyllys da tuag ati.

Yn rhan nesaf y ddogfen, byddwn yn trafod rhai o'r pwyntiau uchod dan bum maes thematig, sydd hefyd yn cyd-fynd â'r blaenoriaethau a osodir yn **Strategaeth Llywodraeth Cymru, Cymraeg 2050**.

Bydd camau a ffrydiau gwaith penodol sydd yn cyfrannu tuag at y weledigaeth a'r newid yr hoffem ei weld dan y pum brif faes blaenoriaeth yn cael eu nodi mewn rhaglen waith, fydd yn atodiad i'r Cynllun Hybu hwn.

3.1

Maes Blaenoriaeth 1 – laith y teulu

Y weledigaeth...

- Gwell cydweithio rhwng asiantaethau partner er mwyn sicrhau bod darparwyr gofal cyfrwng Cymraeg yn cael eu monitro a'u cefnogi yn briodol.
- Gwell dealltwriaeth ymysg rhieni o werth trosglwyddo'r Gymraeg i blant, ac o fanteision amlieithrwydd.
- Cynnydd yn nifer y cyfleoedd chwarae cyfrwng Cymraeg ar gyfer plant cyn oed ysgol.
- Cynnydd yn nifer y cyfleoedd i rieni a theuluoedd ddysgu Cymraeg er mwyn gallu defnyddio'r sgiliau hynny gyda'u teuluoedd.
- Cynnydd yn nifer y plant o aelwydydd lle caiff mwy nag un iaith ei siarad sydd yn gallu'r Gymraeg.

Y darlun ystadegol...

Mae 90% o blant 3-4 oed Gwynedd sydd yn dod o gartrefi lle mae'r ddau riant yn siarad Cymraeg yn gallu siarad Cymraeg.

Mae 63% o blant 3-4 oed yn gallu siarad Cymraeg pan mai dim ond un riant sydd yn siarad Cymraeg ar yr aelwyd. Gymraeg.

Yn fwy cadarnhaol fyth, mae 35% o blant sydd yn cael eu magu ar aelwydydd lle nad oes yr un o'r ddau riant yn siarad Cymraeg, yn cael eu nodi fel siaradwyr Cymraeg yng nghyfrifiad 2011.

Beth sydd angen digwydd nesaf?

Er mwyn i'r Gymraeg fod yn gyfrwng iaith naturiol ymysg teuluoedd, rhaid sicrhau bod patrymau iaith cadarnhaol yn cael eu gosod yn gynnar ym mywyd plant. Y flaenoriaeth yn y maes hwn felly fydd cydweithio gydag asiantaethau a phartneriaid ym maes blynyddoedd cynnar er mwyn sicrhau bod negeseuon cadarn a chyson yn cael eu rhannu gyda rhieni a gwarcheidwaid am werth yr iaith, nid yn unig i'r plant ond i'r teulu cyfan, ac hefyd bod digon o gyfleoedd ar gael sydd yn annog mwy o deuluoedd i ddysgu'r iaith ochr yn ochr â'u plant.

Rhaid sicrhau bod ymdrechion yn cael eu targedu yn briodol ac felly bydd angen sicrhau bod adnoddau ac arbenigedd yn cael eu rhannu yn effeithiol rhwng y sefydliadau a'r darparwyr hyn er mwyn cael y dylanwad a'r cyrhaeddiad ehangaf posib.

Mae angen sicrhau bod darparwyr gofal cyn oed ysgol yn cael y gefnogaeth sydd ei angen arnynt i gynnal cyfrwng iaith y gofal ac i gael y dylanwad gorau posib ar gaffaeliad iaith y plant ifanc yn eu gofal.

Mae angen sicrhau bod digon o gyfleoedd chwarae anffurfiol, fydd yn annog rhieni a gofaluwr i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg efo'u plant, ac sydd yn leoliadau croesawgar a chefnogol, beth bynnag fo gallu ieithyddol rhywun, yn cael eu cynnig yn gyson ar draws y sir.

Mae lluo o ddarparwyr unigol a grwpiau annibynnol yn bodoli yn y sir hefyd, sydd yn cynnig amrywiaeth o weithgareddau anffurfiol i rieni a phlant ifanc, megis sesiynau stori a chân a sesiynau nofio ac ymarfer corff.

Mae cyfle yma i fod yn dylanwadu ar y darparwyr hynny drwy gynnig sesiynau ymwybyddiaeth iaith a hyfforddiant wedi ei deilwra yn arbennig ar eu cyfer ar faterion megis sut i drosglwyddo negeseuon cadarnhaol am y Gymraeg i rieni. Mae Hunaniaith eisoes yn gwneud rhywfaint o waith fel hyn, ar y cyd efo **Cymraeg i Blant a'r gwasanaeth Blynyddoedd Cynnar**, a hoffem weld hynny yn parhau ac yn ehangu dros y blynyddoedd nesaf.

3.2

Maes Blaenoriaeth 2 – laith dysgu

Y weledigaeth...

- Ysgolion sydd yn rhoi bri a gwerth i'r Gymraeg ac yn annog mwy o ddefnydd o'r Gymraeg fel cyfrwng dysgu a chymdeithasu drwy barhau i weithredu'r Siarter Iaith a Strategaeth Iaith Uwchradd.
- Cynnydd yn nifer y bobl ifanc sydd yn dewis astudio ac yn derbyn cymwysterau neu achrediaadau cydnabyddedig drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Mwy o ddisgyblion yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o'r cynradd i'r uwchradd ac i addysg ôl-orfodol.
- Mwy o gyfleoedd dysgu estynedig yn cael eu cynnig i bobl ifanc - ar ffurf profiad gwaith a phrentisiaethau gyda chyflogwyr sydd yn rhoi statws amlwg i'r Gymraeg - fydd yn datblygu dealltwriaeth pobl ifanc o'r angen am sgiliau Cymraeg ar gyfer y gweithle.

Y darlun ystadegol...

Yn ôl Cyfrifiad 2011 mae 1,997, sef 73% o blant 3-4 oed Gwynedd yn gallu siarad Cymraeg, a 13,038, sef 92% o'r plant 5-15 oed.

Yn ôl ystadegau'r Siarter Iaith, a gyhoeddwyd yn Asesiad Llesiant Gwynedd yn ddiweddar, dim ond 41.2% o ddisgyblion CA2 sydd yn defnyddio'r Gymraeg "bob amser" ar iard neu fuarth yr ysgol.

Mae canran y siaradwyr Cymraeg yng Ngwynedd yn gostwng yn sylweddol wrth symud o'r grŵp oedran 3-15 oed i 16-24 oed, o 89% i 58.6%.

Mae Strategaeth Llywodraeth Cymru, Cymraeg 2050, yn nodi bod dros hanner dysgwyr Cymru yn gadael yr ysgol yn 16 oed, gan symud ymlaen i addysg bellach, seiliedig ar waith, neu gyflogaeth.

Beth sydd angen digwydd nesaf?

Er mwyn gallu sicrhau bod y Gymraeg yn parhau yn gadarn fel iaith dysgu ac addysgu yn y sir, y flaenoriaeth ar gyfer y maes hwn fydd sicrhau cyswllt amlwg rhwng cyfrwng dysgu ac iaith gwaith, a chodi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth staff dysgu a theulu'r ysgol a'r colegau o'u rôl nhw i hybu'r Gymraeg yn eu sefydliadau a'u cyfraniad at y weledigaeth ehangach ar gyfer y sir.

Mae sawl cynllun yn cael ei weithredu gan Adran Addysg y sir sydd yn mynd i'r afael â'r maes hwn, gyda Pholisi Iaith Adran Addysg Gwynedd a Chynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg yn gosod sylfeini cadarn ar gyfer y gwaith hwnnw. Wrth ymestyn gweithrediad y cynlluniau hynny dros y blynyddoedd nesaf rydym yn gobeithio cael dylanwad cadarnhaol ar ddefnydd ac ar ddewisiadau ieithyddol pobl ifanc, fydd yn ei dro yn arwain at agwedd fwy cadarnhaol tuag at y Gymraeg wrth iddynt dyfu yn oedolion.

Y prosiect fydd yn cael y prif sylw dros y cyfnod nesaf yw **Strategaeth Iaith Uwchradd** y sir, sydd wedi ei datblygu i fod yn ddilyniant i waith y Siarter Iaith yn ysgolion cynradd y sir – cynllun a ddatblygwyd dan y Strategaeth Iaith sirol flaenorol. Nod y Strategaeth Uwchradd yw sicrhau bod y Gymraeg yn gyfrwng effeithiol ar gyfer bywyd a gwaith yr ysgol yn ei holl agweddau, gan ddylanwadu'n gadarnhaol ar ddefnydd ieithyddol plant a phobl ifanc, mewn cyd-destun cwricwlaidd a chymdeithasol.

Bydd pob ysgol yn gweithredu'r **Strategaeth Iaith Uwchradd** ac yn gweithio i sicrhau fod holl randdeiliaid yr ysgol ynghlwm â'r cynllun. Bydd yn ceisio sicrhau bod mwy o bobl ifanc yn dewis astudio ac ennill cymwysterau cyfrwng Cymraeg yn yr ysgolion uwchradd – a fydd gobeithio yn arwain at fwy yn astudio drwy gyfrwng y Gymraeg ar lefel addysg bellach ac uwch; yn datblygu arweinwyr ifanc drwy roi rôl amlwg i bobl ifanc a Chynghorau ysgol wrth drefnu gweithgareddau a dylanwadu ar ddefnydd iaith cyfoedion; ac yn sicrhau bod staff yr ysgol yn deall y rhan sydd ganddynt i fod yn fodolau rôl ac i annog a chefnogi disgyblion i wneud dewisiadau fydd yn datblygu eu sgiliau dwyieithog.

Mae'r **Siarter Iaith** yn parhau i dyfu hefyd - a bellach yn cael ei gweithredu led-led Cymru dan arweiniad y Llywodraeth. Mae'r prosiect hwn yn golygu bod ysgolion cynradd yn gwneud gwaith da i ddylanwadu ar agweddau a defnydd iaith disgyblion y tu allan i'r ystafell ddosbarth, a bydd parhau i gynnig cefnogaeth ac arweiniad i staff a theulu yr ysgol i weithredu'r Siarter yn allweddol.

Addysg ôl-orfodol

Byddwn hefyd yn gweithredu i geisio lleihau nifer y siaradwyr Cymraeg naturiol sydd yn cael eu colli wrth iddynt adael yr ysgol a'i dylanwad.

Mae cyswllt amlwg yma gyda defnydd o'r iaith mewn gwaith, a'r angen i bobl ifanc weld ei gwerth fel sgil ac ased. Byddwn felly'n cydweithio gyda darparwyr addysg ôl-orfodol er mwyn cryfhau'r cyswllt rhwng cyrsiau galwedigaethol a'r cyfleoedd gwaith a chyflogwyr yn y sir sydd yn chwilio am weithwyr gyda sgiliau ieithyddol, a sicrhau bod y gallu a'r sgiliau sydd eu hangen ar gyfer y byd gwaith yn lleol yn cael ei fodloni gan y system addysg.

3.3

Maes Blaenoriaeth 3 – laith gwaith a gwasanaeth

Y weledigaeth...

- Cynnydd yn nifer y trigolion sydd yn defnyddio'r Gymraeg wrth weithio a defnyddio gwasanaethau – wyneb yn wyneb ac ar lein.
- Gwella ymwybyddiaeth ymysg perchnogion a rheolwyr busnesau am werth sgiliau Cymraeg ymysg eu gweithlu a chynnig gwasanaethau cyfrwng Cymraeg.
- Cynyddu dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth o gyfleoedd y gall technoleg ac adnoddau Cymraeg eu cynnig i gynyddu defnydd a hyder o'r Gymraeg yn y gwaith.
- Y Gymraeg yn cael lle canolog mewn trefniadau cydweithio ac mewn cynlluniau strategol traws-sirol.

Y darlun ystadegol...

Yn ôl ymchwil Arolwg Defnydd Iaith Cenedlaethol 2013-15, mae 85% o siaradwyr Cymraeg rhugl Gwynedd yn defnyddio'r Gymraeg bob dydd. Mae hyn wedi gostwng o'r 90% a nodwyd yn yr Arolwg ar gyfer 2004-06.

Mae dros 90% o staff Cyngor Gwynedd yn siaradwyr Cymraeg, sydd yn golygu bod posib i holl drigolion Gwynedd gael gafael ar wasanaethau cyfrwng Cymraeg, lle bynnag y byddant.

Beth sydd angen digwydd nesaf?

Byddwn yn ceisio sicrhau bod cyn lleied o rwystrau â phosib i bobl ddefnyddio gwasanaethau cyfrwng Cymraeg, yn y sector cyhoeddus a phreifat, a bod y gwasanaethau hynny yn hawdd eu deall a'u defnyddio.

Bydd hyn yn golygu cydweithio gyda chyrff eraill drwy'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i gynyddu defnydd o'r Gymraeg o fewn gwasanaethau cyhoeddus y sir, er mwyn annog defnyddwyr i ddefnyddio'r Gymraeg bob amser yn eu cyswllt cyntaf gyda chyrff cyhoeddus, ac er mwyn datblygu dealltwriaeth ymysg y cyrff eu hunain o'r arfer gorau wrth gyfarch defnyddwyr yn y cyswllt cyntaf hwn.

Mae'r Cyngor, fel cyflogwr, yn ymrwmo i ddatblygu amrywiaeth eang o hyfforddiant iaith er mwyn datblygu sgiliau'r gweithlu, i roi cyfleoedd i bobl ddysgu wrth weithio, i ymarfer sgiliau y maent newydd eu dysgu, ac i geisio delio gyda materion o ddiffyg hyder mewn sgiliau ysgrifenedig. A hyn i gyd er mwyn arwain at newid arferion yn y gweithle. Byddwn hefyd yn cydweithio gyda Phrifysgol Bangor ar fodolau newid ymddygiad, er mwyn ceisio dylanwadu mewn ffordd gadarnhaol ar arferion iaith y gweithlu. Wrth ddatblygu sgiliau'r gweithlu byddwn yn sicrhau bod gwasanaethau cyfrwng Cymraeg ar gael yn gyson i'r trigolion.

Bydd angen i ni ymchwilio i ffyrdd newydd o annog pobl i ddefnyddio gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg, wrth i wasanaethau ar-lein a wyneb yn wyneb newid, a pharhau i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hamlygu a'i hybu fel rhan o gytundebau cyd-ddarparu neu allanoli gwasanaethau.

Drwy osod a chytuno ar amodau cryf gyda phartneriaid a darparwyr allanol, a mynnu bod cytundebau cydweithio yn glynu at ein hegwyddorion a'n safonau ni, gallwn wella ansawdd mwy o wasanaethau a gynigir i'r cyhoedd.

Yn unol â'r ymrwymiad yng **Nghynllun y Cyngor**, bydd angen gweithio gyda busnesau lleol, ac yn enwedig felly mewn meysydd fel twristiaeth a hamdden, er mwyn cynnig arweiniad ar roi llwyfan amlwg i'r Gymraeg yn eu gweithgarwch, ac i sgiliau Cymraeg (neu amlieithog) o fewn eu polisïau recriwtio. Byddai hyn yn codi statws y Gymraeg fel iaith gwaith, yn ogystal â chodi proffil yr iaith ymysg ymwelwyr rhyngwladol, gan ychwanegu naws am le i'w hymweliadau.

Drwy sicrhau bod gan weithluoedd y sgiliau angenrheidiol a bod busnesau yn deall yr angen i roi gwerth a statws i'r Gymraeg wrth recriwtio, byddwn yn cynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg wrth weithio ac wrth ddefnyddio gwasanaethau.

Byddwn yn annog mwy o gyrff a busnesau i fabwysiadu egwyddor y cynnig rhagweithiol, i sylweddoli bod cwrteisi ieithyddol a pharch tuag at ddewis iaith yn gallu creu cymaint o ewyllys da ymysg defnyddwyr, ac y dylem bob amser anelu at allu cynnig y gwasanaeth sydd yn ateb yr angen ieithyddol, yn hytrach na disgwyl i bobl orfod gofyn amdano.

I'r perwyl hwnnw, bydd angen sicrhau cefnogaeth ymarferol i fusnesau er mwyn cynyddu eu defnydd o'r Gymraeg, ac arwyddion a deunyddiau ysgrifenedig.

I adleisio'r flaenoriaeth ym maes **iaith dysgu** hefyd, byddwn yn gweithio gyda busnesau a sefydliadau sydd yn rhoi statws a phwys ar y Gymraeg er mwyn eu hyrwyddo fel cyflogwyr o ddewis ar gyfer profiad gwaith, ac er mwyn cryfhau'r cyswllt rhwng dewisiadau iaith addysgol ac iaith gwaith.

3.4

Maes Blaenoriaeth 4 – laith y gymuned

Y weledigaeth...

- Trigolion sydd yn hyderus yn defnyddio pa bynnag sgiliau sydd ganddynt yn y Gymraeg wrth fyw eu bywydau dyddiol yn ein cymunedau.
- Y Gymraeg yn cael ei gweld yn amlwg, wrth gynnal ac wrth hysbysebu gweithgareddau a bod llai o weithgareddau uniaith Saesneg yn cael eu cynnal yn y cymunedau.
- Gwahanol garfanau cymdeithasol a chymunedol, a siaradwyr llai parod, y teimlo eu bod yn rhan o'r "gymuned Gymraeg".
- Gweithio i sicrhau bod mwy o ddigwyddiadau cymunedol yn gynhwysol – bod dysgwyr a siaradwyr llai hyderus yn teimlo eu bod yn cael eu cefnogi mewn gweithgareddau cyfrwng Cymraeg.
- Cynghorau a grwpiau cymunedol yn ymwybodol o'u rôl posib ac yn cael cefnogaeth i drefnu a chynnal gweithgareddau sydd yn mynd ati'n bwrpasol i hybu'r Gymraeg.
- Pobl ifanc yn cael eu hannog i fod yn arweinwyr cymunedol ac i drefnu gweithgareddau yn eu cymunedau sydd yn dylanwadu ar ddefnydd iaith cyfoedion.
- Y Gymraeg yn cael blaenoriaeth amlwg mewn cynlluniau economaidd, tai a chynllunio yn lleol er mwyn sicrhau bod unrhyw gynlluniau a datblygiadau yn cyfrannu yn gadarnhaol at ymdrechion i ddiogelu a chryfhau sefyllfa'r iaith yn ein cymunedau.

Y darlun ystadegol...

Mae Arolwg Defnydd Iaith 2013-15 (Llywodraeth Cymru a Chomisiynydd y Gymraeg 2015) yn dangos bod nifer cynyddol o bobl yn ystyried eu hunain yn siaradwyr Cymraeg, ond heb fod yn rhugl, gyda'r nifer wedi cynyddu yng Ngwynedd o 13,800 yn 2004-06 i 19,400 yn 2013-15.

Beth sydd angen digwydd nesaf?

Mae'r fenter iaith yng Ngwynedd, Hunaniaith, yn rhan o'r Cyngor, ac felly bydd eu gwaith nhw a'u partneriaid yn gwbl hanfodol er mwyn cyflawni'r weledigaeth yn y maes hwn.

Bydd Hunaniaith yn parhau i ddatblygu cynlluniau, ar y cyd gyda phartneriaid a mudiadau cymunedol, fydd yn:

- rhoi cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn naturiol mewn cyd-destunau newydd ac amrywiol
- chwilio am gyfleoedd i gynyddu defnydd o'r Gymraeg mewn technoleg
- rhoi cyfleoedd ymarfer a magu hyder i'r rhai sy'n llai parod i siarad neu sydd yn siaradwyr newydd
- cynnig cefnogaeth i grwpiau gwirfoddol a chynrychiolwyr cymunedol
- codi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'r rôl sydd gan bawb i chwarae wrth gynnal yr iaith, ac i ledaenu'r balchder yn y Gymraeg fel iaith fyw.

Bydd Hunaniaith hefyd yn cydweithio gyda'r Gwasanaeth Ieuencid er mwyn sicrhau bod cyfleoedd amrywiol ar gael i bobl ifanc, sydd mewn cyfnod mor fregus a ddylanwadol yn eu bywydau, i ddefnyddio'r Gymraeg mewn amrywiaeth o gyd-destunau. Byddwn hefyd yn defnyddio cynlluniau megis PCAI (prosiect cefnogi arferion iaith pobl ifanc) er mwyn magu hyder a sgiliau pobl ifanc i drefnu gweithgareddau a chynyddu defnydd cyfoedion o'r Gymraeg.

Byddwn hefyd yn ceisio cydweithio gyda sefydliadau eraill sydd yn gweithio yn gymunedol, megis Grŵp Cynefin, Cartrefi Cymunedol Gwynedd a Pontio er mwyn sicrhau'r dylanwad ehangaf posib, ac yn cynnig cefnogaeth i leoliadau sydd yn cynnal gweithgareddau teuluol ac yn ystod gwyliau ysgol er mwyn cynyddu'r cynnig Cymraeg.

Er mwyn ategu'r gwaith hwn, mae'n hollbwysig bod cynrychiolwyr cymunedol ac aelodau etholedig yn ymwybodol o'u rôl a'u dylanwad, ac yn defnyddio'r wybodaeth leol sydd ganddynt i gyfeirio pobl a busnesau am gymorth, ac i sicrhau bod y Gymraeg yn cael chwarae teg mewn digwyddiadau o bob maint yn ein cymunedau. Byddai codi statws yr iaith o fewn rhai digwyddiadau mawrion yn enwedig, a'u gweld yn rhoi lle amlwg i ddarparwyr ac adloniant Cymraeg, yn dangos i bobl ifanc a'r gymuned yn ehangach bod gwerth i'r iaith ym mhob maes.

Bydd hefyd yn hollbwysig sicrhau bod y Gymraeg yn cael blaenoriaeth deg o fewn polisiau a chynlluniau strategol y Cyngor sydd yn mynd i effeithio ar y cymunedau, a sicrhau bod unrhyw asesiadau effaith ar gynigion a pholisiau newydd yn ystyried unrhyw effaith posib ar allu'r trigolion i ddefnyddio'r Gymraeg.

Bydd yr uned iaith ac uned Gynllunio'r Cyngor yn parhau i gydweithio er mwyn datblygu arbenigedd cynllunio ieithyddol yn y maes hwnnw. Bydd yr uned iaith yn rhoi mewnbyn arbenigol ac annibynnol i'r uned gynllunio er mwyn gwarchod buddiannau ieithyddol o fewn y broses gynllunio.

3.5

Maes Blaenoriaeth 5 – Ymchwil a thechnoleg – gosod y seiliau cywir

Y weledigaeth...

- Mwy o bobl yn barod i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ddefnyddio technoleg.
- Cefnogi twf yn y sector technoleg drwy hybu datblygiadau newydd a datblygu sgiliau pobl ifanc yn y maes.
- Mwy o sefydliadau cyhoeddus ac addysgol yn defnyddio meddalwedd a thechnoleg cyfrwng Cymraeg.
- Datblygu gwell dealltwriaeth o arferion pobl wrth ddefnyddio'r Gymraeg er mwyn gallu canfod ffyrdd newydd o ddylanwadu ar arferion iaith.

Beth sydd angen digwydd nesaf?

Byddwn yn ceisio manteisio ar ein sefyllfa unigryw, a'r crynodiad uchel o siaradwyr Cymraeg yn y sir, er mwyn deall arferion a thueddiadau pobl wrth ddefnyddio'r Gymraeg, ac i geisio cynyddu eu defnydd o'r Gymraeg – ac yn benodol felly wrth ddefnyddio technoleg.

Byddwn yn datblygu'r berthynas gyda Phrifysgol Bangor, a Phrifysgolion eraill Cymru er mwyn canfod cyfleoedd i gyfrannu at waith ymchwil ym maes cynllunio ieithyddol a newid ymddygiad, fydd yn ei dro yn ein helpu ni i ddeall sut mae pobl yn defnyddio'r iaith mewn gwahanol gyd-destunau ac i addasu i'r newidiadau hynny. Byddwn yn cydweithio yn benodol gyda Phrifysgol Bangor ar fodelau newid ymddygiad, ac i gynnig cyfleoedd profiad gwaith i fyfyrwyr er mwyn datblygu gwell dealltwriaeth o elfennau ymarferol cynllunio ieithyddol, ac er mwyn cyfrannu at arbenigedd yn y maes.

Fel Cyngor byddwn yn edrych ar brosiectau fydd yn annog mwy o bobl i ddefnyddio'r Gymraeg ar y we, ar y cyfryngau cymdeithasol ac wrth ddefnyddio hunanwasanaeth, ac yn ystyried sut orau i gyflwyno'r Gymraeg yn y cyd-destunau yma er mwyn dylanwadu a chynyddu defnydd ohoni.

4. Gweithredu'r Cynllun Hybu

Mae'r Cynllun hwn yn canolbwyntio yn bennaf ar y meysydd hynny y mae gan y Cyngor ddylanwad uniongyrchol drostynt, ac ar waith fydd yn cael ei arwain gan adrannau o fewn y Cyngor. Fodd bynnag, gan fod blaenoriaethau a chynlluniau sawl asiantaeth a chorff arall yn gorgyffwrdd ar draws y meysydd blaenoriaeth, bydd gan sawl sefydliad cyhoeddus a chymunedol rôl allweddol i'w chwarae wrth hybu'r Gymraeg ac wrth weithredu'r Cynllun hwn hefyd.

Er mwyn sicrhau bod ein cynlluniau'n cael yr effaith gorau posib a'u bod yn cyfrannu tuag at ymdrechion i gynyddu defnydd o'r Gymraeg – ac o ganlyniad yn nifer y siaradwyr - bydd angen sicrhau llwyfan priodol ar gyfer rhannu gwybodaeth a chydlynu ymdrechion, ynghyd â monitro cynnydd prosiectau ar y cyd.

Wrth gydweithio ar draws Gwynedd a Môn, drwy'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus er enghraifft gellir rhannu adnoddau, arbenigedd a syniadau er mwyn datblygu'r cynnig Cymraeg wrth gyflwyno gwasanaethau.

Bydd cynnal perthynas effeithiol gyda sefydliadau megis Cymraeg i Blant, Mudiad Meithrin, yr Urdd, Ffermwyr Ifanc a sawl sefydliad arall sydd yn derbyn arian drwy grant hybu'r Gymraeg y Llywodraeth hefyd yn allweddol er mwyn sicrhau nad oes dyblygu gwaith, a bod ein hymdrechion i warchod a hyrwyddo'r iaith yn ein cymunedau yn gweithio tuag at yr un nod.

Mae'r prif bartneriaid sydd eisoes wedi eu hadnabod yn cynnwys:

Gwasanaethau mewnol:
Blynyddoedd Cynnar
Adran Addysg
Llyfrgelloedd
Gwasanaeth Ieuencid
Gwasanaethau Busnes
Economi a Chymuned
Adran Gynllunio

Hunaniaith
Menter Iaith Bangor
Swyddog Byd Busnes (Llywodraeth Cymru a Mentrau Iaith)

Prifysgol Bangor
Mudiad Meithrin
Cymraeg i Blant
Gwasanaeth Iechyd
Parc Cenedlaethol Eryri
Ymddiriedolaeth Genedlaethol
Urdd
Ffermwyr Ifanc
Grŵp Llandrillo Menai
Cartrefi Cymunedol Gwynedd
Grŵp Cynefin
Cynghorau Tref a Chymuned
Darparwyr a mudiadau cymunedol

Bydd Rhaglen Waith flynyddol y Cynllun Hybu (bydd rhaglen Blwyddyn 1 yn cael ei gyhoeddi gyda'r drafft terfynol hwn) yn manylu ar y syniadau sydd gennym ar gyfer cydweithio a gweithredu er mwyn cynyddu defnydd o'r Gymraeg.

Bydd hyn yn ogystal â chefnogi'r llu o weithgareddau ac ymgyrchoedd i hyrwyddo'r Gymraeg a gynhelir gan gymunedau yn uniongyrchol eu hunain.

Y nod yw fod yr iaith Gymraeg a hyrwyddo defnydd o'r iaith yn dod yn rhan naturiol o bolisi a gweithrediad cynlluniau economaidd, adfywio, cynllunio, polisi tai, addysg a chymhathu, a bod y Gymraeg a chynllunio ieithyddol yn rhan greiddiol o ddatblygu cynlluniau, strategaethau, rhaglenni, polisiâu, prosiectau a gweithgareddau a ddarperir ac a gynhelir eisoes yng Ngwynedd.